

fraai gekleurde bloemen: wit met geel, helderrood, blauw of paars. Die men het meest tegenkomt, behooren tot de geslachten: *Agalmyla*, *Cyrtandra*, *Didymocarpus*, *Rhynchoglossum* en *Trichosporum*. Op een enkele uitzondering na zijn de *Cyrtandra*'s landplanten, *Agalmyla* en de soorten van *Trichosporum* zijn epiphyten. *Rhynchoglossum* met slechts één soort (*Rh. obliquum*) groeit geregeld op vochtige tuf aan riviertjes en aan den voet van aard- en rotswanden, waar de bodem vochtig blijft. Van de Rubiaceeën zijn het de witbloemige, kruidachtige geslachten *Argostemma* en *Ophiorrhiza* en heesters vooral uit de geslachten *Lasianthus* en *Psychotria*, verder *Chasalia*, *Pavetta* en andere, die met talrijke vormen en individuen aan de samenstelling van den ondergroei deelnemen. De vaak fraai gekleurde bessen vallen gewoonlijk zeer op; overigens is het slechts na langdurige studie mogelijk, zich de verschillende vormen zoo in het geheugen te prenten, dat men ze op het oog met zekerheid kan onderscheiden. Bij de genoemde komt nog een *Mycetia* met gele bloemen en witte bessen (*M. lateriflora*). Behalve eenige echte pepersoorten, waaronder ook een niet klimmende (*Piper nigrescens*), treft men veelvuldig vertegenwoordigers van het geslacht *Peperomia* aan, meestal kleine planten, soms op den grond groeiend, doorgaans echter epiphytisch.

(Wordt vervolgd).

J. A. LÖRZING.

DE SRI-GOENTING.

(*Buchanga longa* BP.)

De vogel, welke den vreemdeling, die in den trein over Java reist wel het meest opvalt, is de *sri-goenting*. (Fig. 1) Voor den vogel ajam, die in levenden lijve zoowel als in toebereiden staat, hem eenigszins aan de vaderlandsche kip doet denken, maak ik natuurlijk een uitzondering. Hier bedoel ik den luchtacrobaat, die wars van alle gebondenheid frank en vrij zich ophoudt daar, waar de gril van het oogenblik, de lokking van een overvloedig maal, of die der gezelligheid hem henen trekt.

De treinreiziger heeft meerdere malen gelegenheid zijn schoon silhouet in verschillende standen te bewonderen. Nu eens zit de *sri-goenting* op een tak, die midden in de sawah is gestoken of die geduldig op een galangan steun en stutsel blijft aanbieden aan een boontjesplant; dan weer treft hij hem aan, gezeten op een telefoondraad, een hekje, een schuur of een steltbeenig wachtershuisje in een rijstveld.

Nu eens ziet hij hem in schijnbare rust, in werkelijkheid echter scherp voor zich uitkijkend naar insecten; dan weer ziet hij hem met langzamen vleugelslag in sierlijke golflijnen over het gouden padiveld zweven, plots een tuimeling makend, een onverwachte zwenking uitvoerend om in ongeëvenaarde rust en bevalligheid naar het punt van uitgang terug te vliegen. En of nu de expres-trein zuchtend en stampend de kronkelbanen in het gebergte oprijdt of stofopjagend de vlakten doorsnelt, den geheelen dag heeft de reiziger gelegenheid de kennismaking met de *Buchanga* te hernieuwen.

In VAN BALEN: *De Dierenwereld van Nederlandsch-Indië*, deel II, staat als Hollandsche naam: *zwarte Drongo* opgegeven. De Javaansche naam is wel zoo karakteristiek. *Sri* toch beteekent de glanzende, de schoone; het zwarte vederkleed bezit een metaalgroenen of blauwen weerschijn. De gevorkte staart, ontstaan doordat de buitenste staartpennen wel

zes centimeter langer zijn dan de middelste, doet aan een geopende schaar of *goenting* denken. Deze staart maakt ongeveer de helft van de totale lichaamslengte uit en vormt het sieraad, het kenmerkende van dezen vogel.

Wie, zooals ik, dagelijks het genoegen heeft een paartje sri-goentings in de onmiddellijke nabijheid van zijn woning te hebben, zal volop kunnen profiteeren van hun evoluties in het luchtruim. De sri-goenting heeft scherpe oogen; op grooten afstand ziet hij in de lucht tusschen het gras, of in de struiken het insect, dat zijn jagersbloed in gisting brengt. Met een sprongetje werpt hij zich in de lucht, beweegt vlug achtereen de vleugels, die in ver-

houding tot het lichaam groot te noemen zijn, en in pijlsnelle vaart, doch geruischloos zweeft hij op de prooi toe. Door snelle wendingen tracht de belaagde op het laatste oogenblik te ontkomen. Ydel pogen! Vlagger nog voert de sri-goenting zijn wendingen uit, de snavel opent zich, klapt toe en het insect is gevangen. Gewoonlijk wordt onverwijld de buit ingeslikt. Eenige snelle vleugelslagen om zich voldoende vaart te geven en schuin omhoog zweeft de sierlijke vogel naar het punt van uitgang terug.

Te Cheribon kon ik dikwijls op mijn gemak een stelletje sri-goentings gadeslaan,

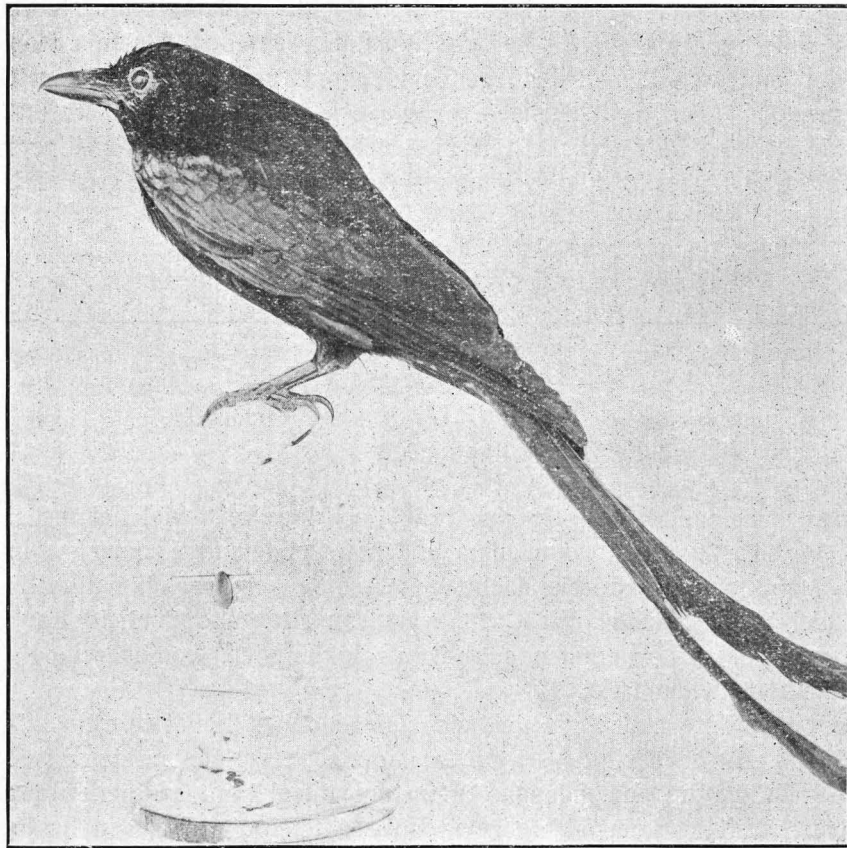

Fig. 1. *Buchanga longa*. (Sri-goenting).

die als lievelingsplekje hadden uitgekozen een buiten de kroon uitstekenden tak van een *Bauhinia monandra*, die prijkte met een overvloed van rose bloemen tusschen jonge, blauwgroene bladeren. Daar zag ik, dat een sri-goenting in volle vaart stopte, even een loodrechten stand aannam, zoodat hij als het ware op zijn staartpunten stond, vervolgens achterover sloeg en met breed uitgespreiden staart naar zijn zitplaats terugvloog, waar ik hem een slikbeweging zag maken.

Dienzelfden dag nog, even na zonsondergang, zag ik een natuurfereeltje, dat onmogelijk met woorden in beeld is te brengen. Op een vijftig meter in de lucht, het koolzwart silhouet sterk afstekend tegen den rozigen avondhemel, vloog wel een kwartier achtereen een sri-goenting heen en weer en gaf een proeve van zulk bewonderens-waardig vliegen te zien, dat ik in verrukking geraakte. Telkens deed de vogel één krachtigen slag, vouwde

dan de vleugels toe en schoot met sneltreinsvaart door de lucht. De gevorkte staart werd daarbij zoover mogelijk uitgespreid. Onder het vliegen liet de vogel zeer krachtige, bijzonder welluidende tonen hooren, in tweeslagsmaat en met sterk accent op de eerste, tegelijk de hoogste toon. Ziehier een uitbeelding in notenschrift:

Dit is de eenigste keer, dat ik de sri-goenting onder het vliegen heb hooren zingen. Zit hij op den uitkijk, dan kort hij zich den tijd met liefelijk geprevel, waaronder hij dikwijls schorre, krassende tonen mengt. Mijn notities omtrent de moeilijk weer te geven zang zijn nog lang niet afgelopen. Toch wil ik enkele mededeelingen alvast vermelden.

Eens beluisterde ik een paartje, op den top van een pisangblad gezeten, zóó, dat zij elkaars spiegelbeeld vormden. Hoewel ik mij slechts op een afstand van ruim tien meter van hen bevond, bleven zij kalm zitten en keuvelden zonder eenige schuwheid met elkaar in tonenrijke, fijne geluidjes, die mij herinnerden aan tureluursgeluid, zooals dat op stille zomeravonden van verre tot je komt. Daartusschen door klonken zwaardere tonen, op mijn gehoor den indruk makend van tjokke-tjok, wakke-wak.

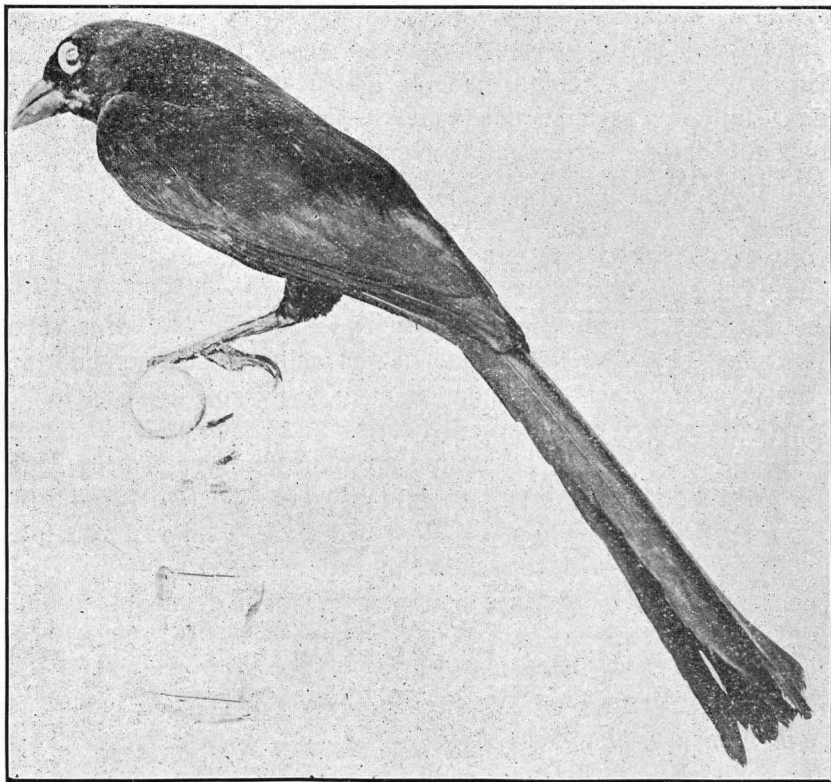

Fig. 2. *Crypsirhina varians*. (Indische boomekster).

Na een poosje verliet de eene zijn zitplaats om in den omtrek op jacht te gaan, zich fladderend voortbewegende. De andere bleef in zijn eentje door keuvelen met klankrijk geluid en zeide de woordjes piedjoeng-piedjoeng.

Soms zingen zij met zoo'n wellust, dat zij het vangen vergeten. Langen tijd observeerde ik een sri-goenting, die op een dooden takstomp van een hoogen mangga-boom zat te jubelen. Zijn zang kwam het meest overeen met beschaafd spreuwen- (djalak-) gezang. Onderwijl keek het dier naar alle kanten rond en stak vaak den snavel in de lucht, maar het zette geen insecten achterna, doch bleef onafgebroken doorzingen.

Heel vroeg in den morgen zijn deze zangers reeds druk aan het jubelen. Zij dienen den landman tot wekker. Hoort de tani de sri-goentings zingen, dan staat hij van zijn legerstede op en begeeft zich naar zijn velden. In het Soendaneesche taalgebied heet deze dagverkon-

diger *saëran*. Sommigen willen dit woord in verband brengen met *sasarean*, slapen en willen den naam vertalen door: „die de slapenden wekt”. Deze naamsverklaring is foutief, doch bewijst wel, dat menig Soendanees in de sri-goenting den heraut ziet, die de nadering der dagvorstin aankondigt.

In Oost-Java wordt hij *djekitoet* genoemd, een naam, die als klanknabootsing zeer juist een veelvuldig voortgebracht geluid weergeeft.

Vaak kan men de sri-goenting waarnemen, terwijl hij met veel succes zich in evenwicht houdt op de hoornpunt van een koe of karbouw. Van deze mobiele zitplaats af loert hij op de sprinkhanen en andere insecten, die voor den grazenden viervoeter op de vlucht slaan. Niets ontgaat de felle roode oogen. En mochten die bij het najagen der prooi te kort schieten, dan wijzen de gevoelige haren, die rond den snavel zijn geplaatst, den vogel naar welke zijde hij moet toehappen.

De sri-goenting neemt nogal een vertrouwelijke houding tegenover de menschen aan. Hij laat ze tot dichtbij naderen. Hij heeft ook weinig last van de menschelijke hebzucht daar hij wegens zijn diët niet in kooien gehouden kan worden. Toch is mij een geval bekend, dat een sri-goenting tam gemaakt was en zich best in zijn beperkte vrijheid kon schikken. Een mijner leerlingen vertelde mij het volgende:

„Op een keer wandelde ik in de buurt van mijn desa. Daar zag ik een koewachtertje, „op wiens hoofd een sri-goenting zat. Verbaasd bleef ik staan en zag, dat de vogel van „deze eigenaardige plaats af de voorbijvliegende insecten vervolgde. Hij verwijderde zich „telkens maar eenige meters van zijn baas. Doch opeens schoot de djekitoet met snellen „wiekslag en onder het uitstooten van welluidende tonen vooruit. Hij verwijderde zich zoover, „dat ik stellig dacht, dat hij riet meer terug zou komen. Het jongetje had meer vertrouwen „in den vogel, dien hij vanuit het nest had opgekweekt. Lachend haalde hij een lucifersdoosje „uit zijn zak, waarin hij eenige sprinkhaantjes verzameld had: Hij nam er één uit, hield „dit in de hoogte en riep, zoo hard hij kon: „Toet, toet” (afkorting van djekitoet). Nauwelijks „hoorde de sri-goenting de doordringende stem van zijn meester, of hij zwenkte om en „vloog pijlsnel op de opgestoken hand af. Zoodra hij nog maar eenige meters verwijderd „was, wierp het herdertje den sprinkhaan in de hoogte en met groote behendigheid wist „de vogel de lekkernij te pakken. Daarop streek hij op het hoofd van het herdertje neer en „begon er lustig te kweelen

„Ik had grooten lust het dier te koopen en na eenig handelen werden wij het eens „over den prijs van 5 gobangs.

„Ik bracht het naar huis en sloot het op in een kooi. De sri-goenting was dadelijk „aan mij gewend. Daarom kon ik het deurtje overdag ook open laten staan. Ik kon er zeker „van zijn, dat de sri-goenting in de buurt van mijn woning bleef.

„Maakten wij hem kwaad door naar hem te slaan, dan vloog hij op ons af en probeerde „ons te pikken. Zijn houwen kwamen door de haakvormige punt van den bovensnavel „goed aan. Zelfs durfde de brani een kat aan te vallen en bracht deze geduchte pikken „op den kop toe. Miauwend en blazend maakte deze zich dan uit te voeten.

„Van muggen scheen de vogel ook veel te houden. Het was grappig hem zich te zien „bewegen te midden van een zwerm. In snelle wendingen trachtte hij zich meester te maken „van het kleine goedje.

„Weken lang bleef ik in het bezit van mijn zwarten vriend, tot de ongeluksdag kwam, „waarop de kat hem besprong en met één knauw dood beet, terwijl het arme dier argeloos „zat te zingen.”

Dat het den sri-goenting niet aan moed ontbreekt kon ik herhaaldelijk waarnemen. De groote Indische kraai (*Corvus macrorhynchus*) en zelfs zeearenden (*Haliastur intermedius*) valt hij onversaagd aan. Dan blijkt pas, hoe snel hij kan vliegen. Onder het uitstooten van snerpemde kreten pikt hij de groote vogels, waar hij ze maar raken kan, 't liefst op den kop. Beide groote vijanden verdedigen zich niet, maar gaan zoo snel mogelijk op de vlucht. De Soendaneesche fantasie heeft van deze vijandschap een verklaring gegeven in het volgende verhaal:

In overoude tijden besloot het vogelenheir een grooten watergang te graven, de tegenwoordige Tjitaroem, teneinde een goede drink- en badplaats te hebben. Ieder zou er aan meedoen. Voordat het werk een aanvang zou nemen, moest een soort bestuur gekozen worden om toezicht te houden. Tot groote ergernis van de eersuchtige saëran kozen de vogels den zeearend (*eilang*) tot koningen den kraai tot rijksbestuurder. Hem maakten ze . . . manloer. Dit stak hem zoo, dat hij de twee bevoorrechten eeuwige vijandschap zwoer en zoo ziet men nog heden, dat de sri-goenting in groote opwindning geraakt, als heulangs en gagaks in zijn gezichtsveld komen. Dan moet hij zijn haat op hen koelen.

Mannetje en wijfje zijn op het oog niet van elkaar te onderscheiden, daar zij noch in grootte noch in kleur verschillen. Zij maken het eenvoudige nest in klapper-, areng- en oliepalmen. Aan de laatste, vooral als zij hoog zijn, geven zij de voorkeur. Weten zij uit ervaring, dat ze daar geen plukkers, tevens nestverstoorders, te vreezen hebben?

Te Bandoeng zag ik in de tweede helft van September van het vorige jaar verschillende paartjes met twee jongen rondvliegen. De jongen hadden nog dofzwarte veeren, de staart was nog ongevorkt en had ongeveer twee derde van de gewone lengte. Het was een aardig gezicht die op het oog volwassen dieren door de ouders gevoed te zien worden.

In dien Septembermaand zag ik veel vogels met volwassen jongen rondvliegen. De buffelpikkers, de Indische spreeuwen en de koetjita's meestal met 4 jongen, de geelbroekjes (koetilangs) met 3, de sri-goentings bescheiden met 2. Ook waren er snijdivogels en talrijke rijstdiefjes (*mprits* en *pekings*), die met hun kroost rond dwaalden, maar deze hielden zich apart. De eerstgenoemden verzamelden zich tot vluchten van een honderd tot twee honderd stuks en maakten spektakel in een groep hooge, zwaargestekelde dadapboomen, zetten zich dan weer in een paar reuzen van djanitri's (*Elaeocarpus sphaerica*) met hun kogelronde, blauwe, steenharde vruchten en streken ook dikwijls gezamenlijk neer op een groot grasveld naast mijn woning. Op het veld loste zich de zwerm al gauw in huisgezinnen op, alleen bij de Indische spreeuwen scheen het gezinsverband reeds verbroken te zijn.

De verschillende soorten gedroegen zich ieder naar hun aard. De djalaks stapten slingerstaartend en defig over het grasveld en zochten ondertusschen ijverig naar voedsel. De geelbroekjes zetten zich al gauw op de kleine struikjes neer en verloochenden niet hun speelschen aard; de koetjita's waren rusteloos. Zij vlogen telkens van het veld op naar de boomen, die het begremsden. En ook daar hadden zij geen rust. De sri-goentings zetten zich filosofisch op het prikkeldraad neer en met regelmatig draaien van den kop den omtrek afspiedend vlogen zij af en toe een insect achterna. Toen heb ik een aardig staaltje van ondeugendheid van den pikzwarten roodoog waargenomen.

Twee buffelpikkers betwistten elkaar een worm, die de voorste met eventjes vieren en dan weer rukken uit den grond had getrokken. Met een zetje vliegt de sri-goenting van het prikkeldraad, komt onhoorbaar naderbij zweven en grist als een volleeerde gaudief

den worm den beiden djalaks uit den snavel. Op een innig bedaarde, leuke manier keerde hij daarna al slokkend naar de vorige zitplaats terug. De beteuterde houding, die de beide buffelpickers aannamen, was zoo menschelijk, hun verslagenheid demonstreerde zich zoo duidelijk in stand en gebaar, dat het tooneeltje mij hoogst interesseerde. Het was waard door een meesterhand in lijnen te worden vastgelegd.

Van de sri-goenting worden (naar menschen-maatstaf althans) heel leelijke dingen verteld, en dat niet alleen in een onderonsje, maar ook in tijdschriften, waar het heet „Hij plundert de nesten van rijstdiefjes, vooral manjars, verslindt de weerlooze jongen”. Maar dit is een onrechtvaardige beschuldiging. Ze is te wijten aan zijn overeenkomst in kleur, grootte en staartlengte met den Indischen boomekster (*Crypsirhina varians* Fig. 2.) die al deze wandaden verricht (vgl. mijn artikels in dit tijdschrift 3de en 5de jaargang). Gelukkig zijn er ook groo'e verschillen aan te wijzen. De Indische boomekster, ook bekend onder den naam van *saëran gelo*, d. i. de gekke saëran, heeft een echten ravenkop, terwijl de sri-goenting de physiognomie van een insektenvanger bezit. Dan is de staart van den boomekster niet gevorkt, maar loopt naar onderen breed uit.

Wil men de sri-goenting eerst recht in aktie zien, dan moet men een schemeravond afwachten, waarop de larongs rondvliegen. Maar noem mij eens een insekteneter, die dan niet van jachtlust blaakt.

Als men den sri-goenting wil vangen, dan wordt een bamboe met veel dwarsstokjes midden in het veld geplaatst. Deze dwarsstokjes worden met het kleverige sap van den nangkaboom bestreken. Hierop worden houtjes vastgebonden, waarop larongs zoo bevestigd zijn, dat zij met de vleugels kunnen wapperen. De sri-goenting vergeet alle voorzichtigheid, raakt de lijmstokjes aan, blijft er met de veeren aan kleven, en is gevangen. Dit vermeld ik alleen voor de volledigheid. Ik vertrouw erop, dat deze vangmethode door de lezers niet in toepassing zal worden gebracht.

Bandoeng.

H. SCHROO.

NOG IETS OVER DE KALONGS.

In de achtste aflevering van den jaargang 1919 van de „Tropische Natuur” deelt Th. van DORT ons eenige bijzonderheden mede uit het leven der kalongs (*Pteropus edulis* GEOFFR.).

Naar aanleiding daarvan wil ik hier nog enkele kleinigheden bijvoegen uit het leven van deze dieren. Om de drie maanden verblijf ik voor hydrobiologische onderzoekingen in het belang van de binnenvisscherij gedurende eenige dagen aan het meer van Pendjaloe. In dat meer bevindt zich het eiland *Noesa Gedeh*, dat als natuurmonument gereserveerd wordt ¹⁾. Het feit doet zich nu voor, dat een enorme hoeveelheid kalongs in de boomen van het eiland hun rustplaats zoeken en hier dus nooit door jagers lastig gevallen worden.

De toeristen hebben de gewoonte bij een bezoek aan het meer, zich met een klein vaartuigje rond het eiland te laten roeien. Op het oogenblik, dat men bij die gelegenheid

¹⁾ Op voorstel van het Bestuur van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederlandsch-Indië zal aangevraagd worden dit eiland officiëel te doen aanduiden met den naam van KOORDERS-eiland.